

Podravsko medičarstvo

Medičarstvo je vrlo star obrt. Kada su se u Koprivnici i u ostalim dijelovima Podravine pojavili prvi medičari, još se ne zna, ali će buduća ispitivanja ovog obrta možda rasvijetliti tu zagonetku.

Sigurni podatak o postojanju koprivničkih licitara nalazimo iz 18. st. kada se oni uključuju u Štajerski licitarski ceh. U Štajerskoj je ovaj obrt vrlo star, jer prvi spomen o njemu nalazimo već 1294. godine u jednom kupoprodajnom ugovoru. U 18. st. se u ovaj ceh uključuju i licitari iz Zagreba te Ljubljane i Kranja.

Prema popisu obrtnika iz onoga vremena tj. iz 1783. godine vidimo da su u Koprivnici radila dva licitarska obrtnika i dva pomoćnika. Međutim, 1859. godine se ukidaju cehovi. Zasad imamo podatke o koprivničkim licitarima prije i poslije drugog svjetskog rata. U Koprivnici je nekada bio najpoznatiji **Josip Sulimanović** koji je obrt naslijedio od žene Terezije. Tu su, zatim, bili **Josip Kovačić** te **Stjepan** i **Dragan Kovačić**. Negdje oko 1940. godine bavio se medičarstvom **Stanko Šafar** iz nekadašnje Duge ulice. Kasnije je otišao raditi na željeznicu, a alat prodaje Kolariću, do nedavno aktivnom medičaru nastanjenom u Svilarskoj ulici.

Ivan Kolarić je rođen 3. rujna 1913. godine. Obrt je učio kod znanog zagrebačkog medičara Matije Kratkovića (Ribnjak br. 2) od 1927. do 1929. godine. Po položenom ispitu radi u Đakovu kod Đure Kokoša, u Staroj Pazovi kod Save Srke, u Zemunu kod Laze Mladenovića pa kod Veroneka u Varaždinskim Toplicama, potom u Podravskoj Slatini kod slastičara Lavoslava Vilera, te kod Josipa Sulimanovića u Koprivnici, da bi na kraju radio sâm sa ženom **Marijom** rođ. Pogarčić (rođena je 7. listopada 1924. godine u Sarajevu). Danas je Ivan Kolarić u mirovini dok žena Marija vodi kućnu radinost u kojoj se orijentirala, uglavnom, na svijeće. Kolarić je za vrijeme svoga rada izučio naučnike Valenta Kolačka (oko 1960. god.) i Slavka Cveka koji nije radio u medičarskoj struci. Danas su aktivni medičari u Koprivnici obitelj **Špičko** tj. **Ljubica Špičko** rođ. Đurašin (rođena je 24. siječnja 1919. godine u Grbaševcu) sa sinom **Ivanom** (rođen je 1. svibnja 1939. godine). Ljubica Špičko je obrt naslijedila od supruga **Vinka** (rođen je 25. ožujka 1912. godine u Kuzmincu a umro je 2. srpnja 1972. godine u Koprivnici).

Vinko Špičko je izučio medičarski obrt kod poznatog koprivničkog licitara Josipa Sulimanovića. Po izučenom zanatu Špičko ide u »frent« i tako nakon rada kod Josipa Sulima-

novića (1928—29. god.) odlazi u Osijek Ferdi Spengleru (1929. god.) zatim Andriji Gašparcu u Slavonski Brod (1929. god.) pa ponovno Josipu Sulimanoviću (1929—30. god.). Potom radi kod slastičara Milana Kuharića (1930. god.) zatim u Zemunu pri medičaru Jozefu Walteru (1930. god.) u Đakovu kod Đure Kokoša (1930—31. god.). Godine 1931—32. radi u »Zori«, tvornici bombona, čokolade i rahatlokuma u Sarajevu nakon čega se vraća u Koprivnicu gdje ponovno radi kod Sulimanovića do 1936. godine. Poslije počinje raditi samostalno. U radu mu pomaže supruga uz koju danas aktivno radi sin Ivan. **Ivan Špičko** je izučio obrt uz roditelje, a ispit je polagao kod Novaka u Zagrebu (Dubrava). Uz Koprivnicu, licitarima su bili bogati Đurđevac, Virje i Ludbreg. U Đurđevcu su nekada radili **Đuro** i **Stjepan Dolenčić**. Kod Đure Dolenčića je 1928. godine radio i poznati varaždinski medičar Martin Lončar.

Negdje u razdoblju od 1935. godine pa do kraja rata u Đurđevcu se medičarstvom bavi **Drago Ivković**, inače poznati biciklista i prvi naš predstavnik na trci Tour de France. On je imao pravu malu tvornicu. Poslije rata se prestaje baviti medičarstvom i vodi vulkanizersku radnju, a svoju mašinu za izradu svijeća prodaje tvornici »Zlatorog« u Mariboru. U Đurđevcu imamo još i **Djumbira**, međutim o njemu nemamo zasada nikakvih podataka. U Virju je radio **Slavko Pokec**, rođen 3. siječnja 1925. godine u Virju. Izučio se 1943. godine kod Đure Dolenčića (Đurđevac). Radio je do 1947. godine kada polazi na knjigovodstveni tečaj i prelazi na drugo zanimanje.

Njegov otac, **Franjo** (Rođen 13. siječnja 1900. godine u Virju) bio je, također, licitar. Učio je u Zagrebu kod Šipušića do 1921. godine. Potom je radio u Sloveniji, pa vjerojatno u Austriji, a u Virju radi samostalno od 1924. do 1967. godine.

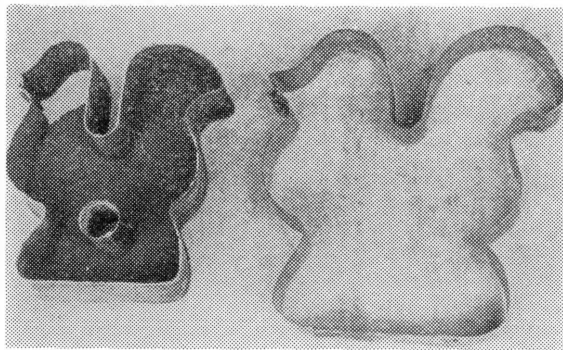
Imao je »šegrt« **Antuna Sertića** te pomoćnika **Josipa Horvata**. U Virju je bio još jedan licitar, čije se ime Slavko Pokec nije mogao sjetiti, a od kojega je njegov otac kupio alat. U Virju je, također, radio medičarski naučnik **Gusti Posavec** odnekud iz Zagorja, a tu se rodila i **Magdalena Hrzenjak** udata **Hunjet**, koja se obrtom počela baviti u Varaždinu 1923. godine nakon odlaska supruga Josipa Hunjeta u Ameriku. Umire u Varaždinu 21. kolovoza 1960. godine. U Ludbregu su se medičarstvom bavili obitelj Kerstner, Vađon te Fiket.

Đuro Kerstner (23. travnja 1858. — 28. svibanj 1930.) učio je licitarski obrt u Grazu. **Zvonko Kerstner** (1894 — 1961. god.) sin Đure Kerstnera, također uči obrt u Grazu. **Marija**

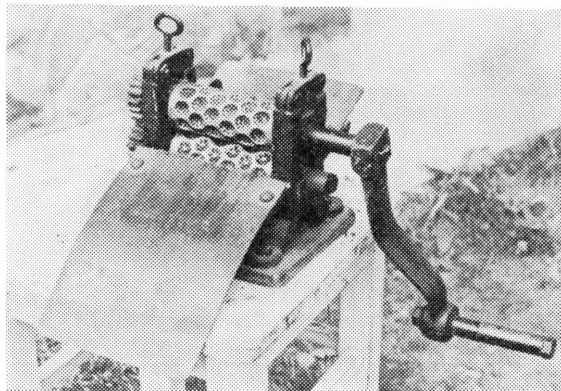

Detalj iz proizvodnje medičarskih proizvoda
(Špičko, Koprivnica, 1980.)

Metalni kalupi za izradu medičarskih proizvoda
(Kolarić, Koprivnica)

Naprava za proizvodnju bombona (Kolarić)

Kerstner rođ. Butura, supruga Zvonka Kerstnera a kćerka poznatog velikogoričkog licitara Nikole Buture. Rođena je 15. listopada 1904. godine u Velikoj Gorici, a danas živi u Ludbregu (umirovljenica). Njezina braća su također bili licitari i to Nikola u Velikoj Gorici, a Stjepan u Gaju kraj Zagreba.

Vrsni ludbreški licitar bio je i **Franjo Fiket**, rođen 8. veljače 1885. godine u Đelekovcu. Radio je u Ludbregu gdje i umire 5. prosinca 1961. godine.

Kod Franje Fiketa učio je medičarstvo njegov rođak **Drago Vađon**, rođen 27. rujna 1912. godine u Ludbregu gdje je i umro 27. ožujka 1971. godine.

Dragu Vađona nasljeđuje njegova supruga **Josipa**, rođ. Pavlović. (rođena je 23. ožujka 1924. godine u Kutini). Godine 1971. po smrti supruga polaže ispit u Koprivnici kod Kolarića i dalje nastavlja samostalnim radom i tako je ona u današnje vrijeme jedini medičar u Ludbregu.

U Novigradu Podravskom bila je **Zora Grabarić** što saznajemo iz poslovne knjige Martina Lončara, koji je kod nje radio 1928. godine.

Ignac Čić, inače rodom iz Ludbrega, radio je u Molvama. Tu je bio i neki **Pavešić**, koji se više bavio slastičarstvom.

U Malom Bukovcu je bio **Dragutin Sekelj**.

U Kalinovcu, Drnju i Ždali su također postojali licitari, ali dosada još nismo uspjeli saznati njihova imena.

Iz ovoga pregleda možemo vidjeti da je u mnogo slučajeva obrt prelazio s oca na sina, pa se događalo da je u nekoliko obližnjih mjesta ista obitelj vodila medičarstvo.

Zanimljiva je i pojava da udovice nastavljaju posao supruga, pa uočavamo zanimljivu činjenicu da medičarski obrt sve više prelazi u ruke žena, i to ne samo u slučaju udovica koje nastavljaju posao, već i tamo gdje su muškarci licitari još u punoj snazi. One su u većini slučajeva glavni nosioci obrta, ne samo po firmi već i po stvarnom radu.

Nekada je medičarski nauk trajao četiri godine nakon čega se nastojalo raditi kod što više majstora, kako bi se više i naučilo. Reklo se da se ide u **frent**.

Danas je sve to jednostavnije jer se nakon učenja odmah polaže ispit.

Licitari svoje proizvode nekada a i sada uglavnom prodaju na **proštenjima** i tako nam pri spomenu riječi licitar odmah pred oči dolaze njihovi živopisni šatori, pod kojima vidimo naslagana srca, bebe, medenjake i piškote, ispod kojih vise čisla i svijeće, a uz to je, svakako, i bačva s gvercom.

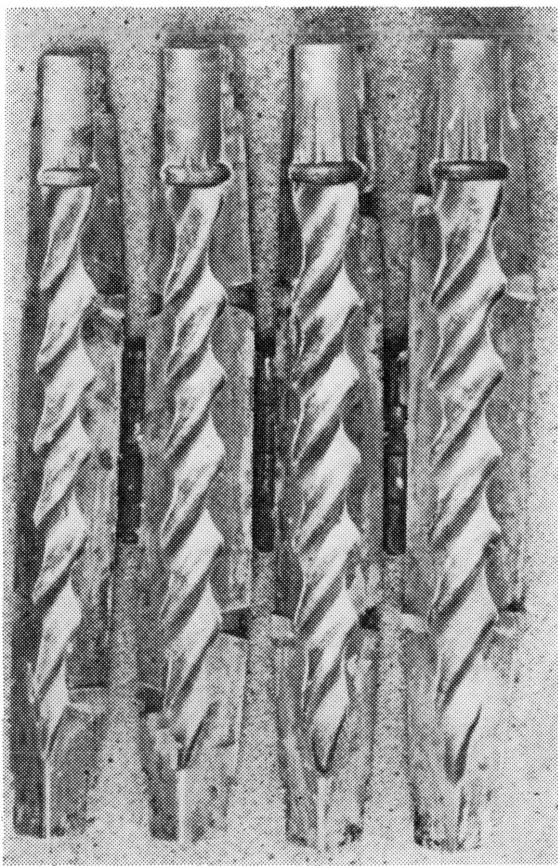
Koprivnički medičari prodaju svakodnevno i u gradu u svojim radnjama koje djeluju vrlo prisno, jer tu svatko može svratiti, recimo na čašu gverca i medenjake.

A sada evo nekoliko riječi i o samim proizvodima. Počet ćemo s najpoznatijim a to su **srca, bebe, konji** i drugi oblici ove vrste. Nekada se takva roba radila preko drvenog negativa, dok su danas u upotrebi metalni šteheri.

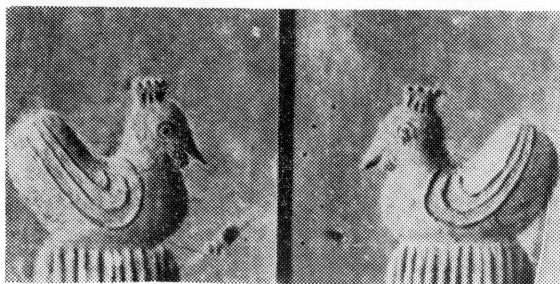
Drveni kalupi za proizvodnju medičarskih proizvoda (Kolarić)

Kalupi za izradu specifično oblikovanih medicarskih svijeća (Kolarici)

Dvije varijante drvenog kalupa za izradu medicarskih proizvoda (Sulimanović, Koprivnica)

Tijesto od kojega se rade ovi predmeti sastoji se od brašna, šećera, jaja i salakalije tj. licitarskog kvasca. Tijesto se mijesi pomoću **breha**, razvalja tankim valjkom, modelira **štherima** i stavlja se u peć. Peče se na temperaturi od 200—300 °C oko pet minuta. Peći su se nekada uglavnom ložile na drva dok su danas najčešće plinske. Hladno tijesto se boji voćnim bojama. Ukrasi u obliku valovitih linija i cvjetića različitim boja rade se pomoću metalnih tilna. Smjesa ovog ukrasa radi se tako da se stuče snijeg od bjelanjka, kojem se doda kumpirovo brašno, boja i sirup. Slike, natpisi i ogledalca se lijepe.

Najčešći predmet na **štanovima** je **srce**. Ono ima simboličko značenje među zaljubljenim, pa je vrlo popularno iako je to mlađi običaj sela. Datira vjerojatno iz 17. st. kada se doselio k nama, po svojoj prilici sa sjevera u vezi s religijskim prikazivanjem Srca Isusovog. Srca su crveno obojena kao i druge forme s aplikacijama u obliku lišća i cvijeća baroknog stila, što ujedno i određuje vremensko porijeklo i dolazak k nama. Temelj je gotovo uvijek crveni, a aplikacije su u bojama (ružičasto, plavo, žuto, zeleno). Uz to dolaze naljepljena ogledalca ili sličice te papirići ponajčešće s ljubavnim izrekama.

- Ljubav nije šala,
već je zbilja prava,
tko se njome šali,
za život ne mari.
- Kraj kasarne cvjetak cvate,
ja mu ne znam ime,
mislim da se zove,
ne zaboravi me.
- Gdje se ljubav začne,
Tu su oči plačne,
oj ljubavi slatka,
i pameti kratka.
- Ljubi! Ali ne pitaj,
Dal će život sretan bit,
u ljubavi mnogo puta,
Ti ćeš jedna suze lit!
- Ljubav, ljubav to su trice,
pare, pare, gospođice!
- Zlatni časi, zlatni danci,
mojeg srca sad su sancu.
- Tri jabuke, tri lista ,
Voliš li me zaista,
Ak' ne voliš samo kaži,
Da si drugu tražim.
- Oj, njezarce mirisavo
Kano ružin cvijet
Ljubit ću te djevojčice
Ma što reko svijet.
- Ljubav prava, ljubav silna
Milošću je preobilna,
Jer tek ona sve i svašta
Opravdava i oprašta.
- Ako lažeš, laži spretno,
Ako ljubiš, ljubi sretno.
- Srce nedaj tuđini
Imaš dat ga domovini.

Štand medičara Franje Fiketa iz Ludbrega na jednom prošćenju

- Kad se tiha noćca spusti,
Kad se sjene jave njene,
Kad molitvu tiho moliš,
Tad se draga sjeti mene.
- Ne kaži uvijek što znađeš
Al znaj uvijek što znaeš!
- Ne otkrivaj ranu onome
Koji ti ne može dati lijeka.
- Makar bio siromak
Samo budi poštenjak.
- Prijatelj je tek onaj pravi,
koji te u zlu ne ostavi.
- Neki kažu-svijet je pako!
Drugi vele-svijet je raj,
Za jedne je osmjeh sreća,
Za druge je uzdisaj!
- Što je dan bez sunca sjajana,
A bez zvijezda noćca tajna,
Bez mirisa cvijet ubavi,
To je srce bez ljubavi.
- Prijateljstva cvijet ti cvjeta,
Svijet ti zakon pravo roda,
Najdraže ti blago budi
Cast, poštenje i sloboda.

Uz srca, bebe i konje, na štandovima vidi-
mo i druge proizvode. To su medenjaci, piškoti
i čisla.

Medenjaci su okrugla oblika, pravljene od
medenog tijesta, koje sadrži med, vodu, šećer,
jaja, sirup, salakaliju i brašno. Pečeni se gla-
ziraju kuhanim šećerom.

Piškoti se rade od iste mase. Danas ih obli-
kuju metalnim šteherima dok su nekada to
radili pomoću drvenih valjaka. Hladne ih gla-
ziraju.

Čisla su od šećernog tijesta.

Naročito su bili traženi **bomboni** i to reza-
ni tzv. **šuli**.

Uz tjestene proizvode prisutne su i razli-
čite vrste **svijeća**, koje su naročito tražene za
Sesvete pa u božićno vrijeme te za Svijećnicu.
Rade ih, uglavnom, na tri načina.

Prvi način je pomoću **kalupa**, nekada iz gip-
sa ili gume, a danas iz metala, koji se napuni
odgovarajućom masom.

Drugi način je pomoću **ringa**. Tu se fitilji
vješaju na kvačice okruglog ringa i po njima se
polijeva.

Najbrži rad je pomoću stroja — **tunkerice**
koja može biti ručna ili automatska. Pri toj
tehničici se svijeće cijele moče, tj. tunkaju.

Postoji i četvrti način, a to je vučenje na
tromle ili **cugban**. Tako se obično rade tanke
svijeće.

Štand medičara Vinka Špička iz Koprivnice na jednom proščenju

Danas se svijeće, uglavnom, rade od parafina dok su ih nekada radili od voska ili loja.

Nekada su radili i voštane zagovore različitih oblika. To su ruke, noge, ljudske figure, svinje i kokoši, koje su lijevali u drvene kalupe.

Jedan od najatraktivnijih proizvoda svakako je gverc. On se pravi od meda iz saća koji se kuha s vodom uz dodatak hmelja. Vrući gverc se stavlja u kace, hladi se i pokriva jer je vrlo osjetljiv, osobito na brašno. Na toplom zavri za nekoliko dana.

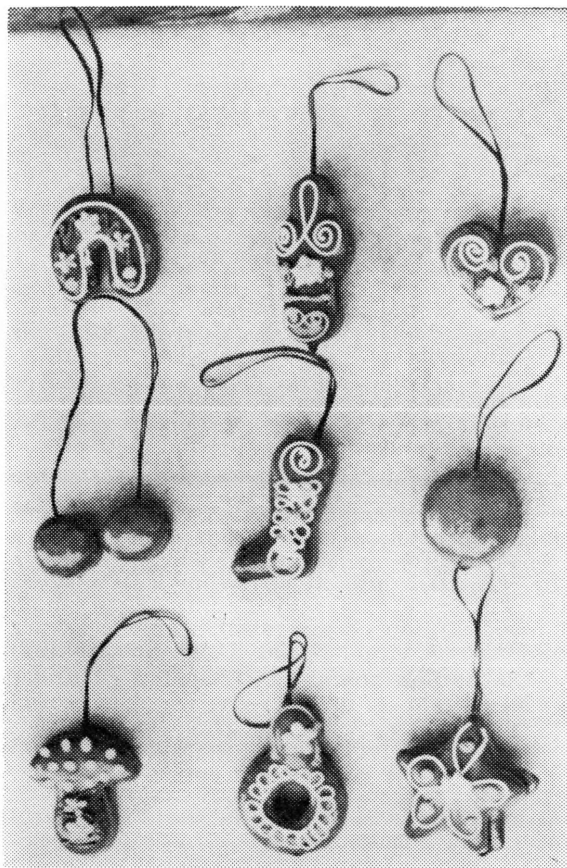
Glavni plasman licitarske robe je na **prošćenjima** pa ćemo, stoga, nabrojiti prošćenja na koja idu podravski licitari:

Apatija (Srce Isusovo), Bolfan (Ćiril i Metod — katoličko), Bolfan (Ilija — pravoslavno), Bregi (Jelena i Rokovo), Čičkovina (Srce Isusovo), Donja Rijeka (Trojaki — pravoslavno), Drnje (Duhovi i Velika Gospa), Đelekovec (Tijelovo), Đurđ (Jurjevo), Hlebine (Vidovo i Ime Marijino), Hrastovljan (Vidovo), Hrženica (Florijan), Kapela (Blagoslov uroda — jedan tjedan prije Svete nedelje), Karlovec (Rokovo), Kunovec (Izidor i Rokovo), Kutnjak (Jelena),

Kuzminec (Jelena i Sv. Tri kralja), Lepavina (Velika Gospa — pravoslavno), Ludbreg (Sveta nedelja i Svi sveti), Mali Bukovec (Spasovo), Močile (Vidovo i Duhovski ponedjeljak), Rasinja (Tijelovo), Rijeka (Trojstvo), Sesvete (Majka Božja Karmelska), Sv. Petar (Petrovo), Struga (Sv. Ana), Peteranec (Petar i Pavao), Veliki Otok (Florijan), Veliki Poganec (Vidovdan), Vrbanovec (Petrovo), Torčec (Spasovo), Zablatje (Rokovo).

Uz prošćenja licitari idu i na **firme**.

Na kraju, možemo zaključiti da je i u Podravini medičarstvo u odnosu na prošlost u izumiranju, jer je licitara sve manje, a mladi se tim obrtom sve manje bave.

Grupa vrlo dekorativnih medičarskih proizvoda (Kolarić)

Literatura:

- L. Brozović: Građa za povijest Koprivnice, Koprivnica 1978.
- L. Kašpar: Medičarstvo Varaždinskog kraja, Varaždin 1980.
- M. Kus-Nikolajev: O podrijetlu licitarskog srca, Zagreb 1928.
- Spomenspis, Saveza hrvatskih obrtnika, Zagreb 1933.
- S. Walter: Aus der Geschicthe der steirischen Lebezelter und Wachszieher (Das Steirische Handwerk), Graz, 1970.
- L. Kašpar: Terenski zapisi — Koprivnica, Virje, Ludbreg.